

Records, archives and memory : selected papers from the Conference and School on records, archives and memory studies, University of Zadar, Croatia, May 2013. Willer, Mirna; Gilliland, Anne J.; Tomić, Marijana (ur.). Zadar : Sveučilište = University, 2015. 386 str.

Ovaj zbornik donosi 17 radova predstavljenih u programu Međunarodne konferencije i škole o zapisima, arhivima i pamćenju održane u svibnju 2013. godine u organizaciji Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Radovi u zborniku pokrivaju različite teme iz područja informacijskih znanosti, arhivistike, knjižničarstva, historiografije i digitalne humanistike donoseći suvremene trendove, koncepte, projekte i istraživanja s područja arhivistike i srodnih baštinskih i kulturnih područja te sociološkim pitanjima pojedinačnog i kolektivnog pamćenja i zaborava. Svi su popraćeni relevantnim priložima i bibliografskim jedinicama, a posebna je njihova vrijednost u integriranju i prožimanju teorije i praktičnih primjera iz raznih područja arhivske djelatnosti koji stručnjacima i znanstvenicima iz područja informacijskih znanosti i kulturalnih studija te posebno arhivističkih znanosti omogućavaju upoznavanje navedenih tema kroz znanja i iskustva svjetski priznatih znanstvenika, stručnjaka i praktičara u Hrvatskoj.

Predgovori urednika i jednog od najpoznatijih svjetskih arhivističkih stručnjaka današnjice E. Ketelaara daju kontekst predstavljenim radovima naglašavajući interes, očekivanja i percepciju društva o arhivima i arhivskoj djelatnosti, kao i s njima vezanima pitanjima pamćenja i identiteta u suvremenom globalnom okruženju.

Prvi rad autora M. Bucklanda *Cultural heritage (patrimony) : an introduction* objašnjava važnost proučavanja kulturne baštine (nasljeđa) i djelovanja baštinskih ustanova u suvremenom društvu, vrlo pregledno i temeljito objašnjavajući osnovne pojmove s tog područja s različitih aspekata, kao što su kultura, vrijeme, tradicija i društveno pamćenje, kulturni objekti, kulturne vrijednosti i politike, ekonomski utjecaji baštine te baštinske ustanove i infrastruktura.

Rad M. Guercio *The contribution of archival principles to a meta-science methodology for digital heritage* posvećen je primjeni arhivskih načela u suvremenim projektima koji se bave digitalnom baštinom i njezinom zaštitom. Od uvodnog objašnjenja pojmova znanosti i metaznanosti, preko koncepta transdisciplinarnosti do objašnjenja tradicionalnih arhivističkih načela poput autentičnosti, pouzdanosti, valjanosti, provenijencije, konteksta i drugih u svijetu digitalnih zapisa te njihovom primjenom u istraživanjima u okviru InterPares, CASPAR i APARSEN projekata, autorica zanimljivo prikazuje značenje i potencijale transdisciplinarne primjene arhivistike u digitalnom okruženju.

Archives, memories and identities E. Ketelaara opširno i analitički obrađuje poveznice arhiva i sjećanja objašnjavajući pojmove sjećanja i identiteta i ulogu arhiva u njihovu oblikovanju kroz brojnu literaturu i istraživanja. Prikazujući na brojnim praktičnim primjerima vezu između arhiva i društva u kojem su nastali i djeluju, autor

potvrđuje suvremene trendove promišljanja arhiva ne kao pasivnih spremišta, nego aktivnih članova mreže kulturnih i znanstvenih ustanova koji aktivno pridonose zajednici u kojoj djeluju.

Nadovezujući se na tu temu, A. Gilliland i S. McKemmish u *Records, archives and memory in post-conflict contexts - prefatory remarks* u okviru povijesnog nasljeđa i djelovanja arhiva država nastalih na prostoru bivše Jugoslavije razmatraju humane implikacije arhivskih dokumenata, arhiva i sjećanju u svakodnevnom životu pojedinaca, pojedinih zajednica i skupina te društva u cjelini. Nastavljajući se na taj rad, A. Gilliland u *Memory politics and reconciliation in the wake of ethnic conflict - a Northern Irish example* na primjeru Sjeverne Irske još detaljnije prikazuje utjecaje i posljedice politike sjećanja na društveni i politički razvoj države i naroda, kao i na doprinos arhiva u promicanju mira i pomirbi tijekom procesa tradicije i oporavka društva u cjelini. Rad S. McKemmish *The archive, human rights and reconciliation - an Australian perspective* bavi se istom problematikom na primjeru potpuno drukčije društvene zajednice – Australije – čiji je povijesni razvoj obilježen pitanjima vezanim uz kolonijalni i post-kolonijalni politički kontekst te odnos domorodačkog i useljeničkog stanovništva. Australijski su arhivi zapisima koji dokumentiraju društvo te organizacijom spisovodstvenih i arhivskih aktivnosti aktivno uključeni u sve društvene i socijalne procese integracije svih društvenih skupina i u zaštiti i predstavljanju zajedničke povijesti. U zajedničkom zaključku *Records, archives and memory in post-conflict contexts postscript* autorice još jednom naglašavaju jedinstvenu ulogu djelatnog (*participatory*) arhiva u zaštiti i ostvarivanju ljudskih i građanskih prava, društvenom pomirenju i opravku te potrebu mijenjanja lokalne i globalne arhivske kulture s ciljem ostvarivanja takve uloge.

T. Štefanac i K. L. White u *The representation, rights, and identity of Croatia's Roma community - exploring archival implications* na primjeru manjinske romske zajednice u Hrvatskoj preispituju temu kakvu i čiju povijest arhivi dokumentiraju, odnosno pitanje zastupljenosti manjinskih zajednica u gradivu koje je sačuvano u javnim baštinskim ustanovama. Raspravljajući o arhivskim propisima i organizaciji arhivske službe u Hrvatskoj autori ispravno zaključuju da privatno arhivsko gradivo i specijalizirani arhivi u hrvatskoj praksi ostaju izvan dosega arhivske službe, odnosno pitanje postojanja i rada takvog arhiva ovisi o entuzijazmu i mogućnostima pojedinca, grupe ili zajednice i pojedinih arhivskih institucija, premda bez takvih privatnih arhiva kao formalnih ustanova povijest manjinske zajednice vjerojatno neće biti sačuvana ili će to biti fragmentarno.

Rad E. Renharta *Information on vanished libraries - materials buried in books and archives* na zanimljiv način opisuje istraživanje povijesnih knjižnica i specijalnih zbirki nestalih tijekom vremena, prikazujući na primjeru specijalne knjižnice Sveučilišta u Grazu kako iz pojedinih elemenata dokumenata i evidencija o njima kao što je *ex libris*, katalog, podatci o akviziciji i dr. te istraživanjem arhivskih izvora, rekonstrukciju dolaska pojedine knjige ili rukopisa, prikazujući na primjeru takvog tematskog

istraživanja čemu arhivi i služe. Sličnu temu obrađuje i rad J. Lakuš *Thinking like a book historian – searching for the evidence of book ownership*, koji također prikazuje rad povjesničara knjiga na istraživanju podataka o posjedovanju knjiga, odnosno raznolikost primarnih izvora koji posjeduju oznake vlasništva, a koji se čuvaju u arhivima i drugim baštinskim ustanovama, te pitanje njihove vjerodostojnosti i pouzdanosti, prikazujući na taj način važnost i jedinstvenost arhiva kako za ovu, taku i za svaku drugu vrstu povijesnih istraživanja.

Rad M. Bucklanda *Document theory – an introduction* bavi se definicijom, oblicima i različitim aspektima dokumenta i upravljanja dokumentima te njihovim značenjem u suvremenom informacijskom društvu, kao i značenjem dokumenata u oblikovanju života pojedinaca i kulture analizirajući poimanje, nosače i tehnologiju nastanka, raspačavanje i druga pitanja vezana uz dokumente. Kartografskom i prostornom dokumentacijom bavi se R. Laužikas u radu *Reading the document – space in the middle ages and renaissance – a case study of the dubingiai micro-region in Lithuania*, koji prikazuje osnovne koncepte mapiranja geografskih područja u razdoblju srednjeg vijeka i renesanse (granica i regija) i teorijski pristup simboličko-ikonografskih tumačenja srednjovjekovnih i renesansnih zemljopisnih karata kroz rezultate interdisciplinarne studije slučaja istraživanja povijesne prostornosti u mikroregiji Dubingiai u Litvi, kao dijela projekta *Počeci litvanske državnosti sukladno istraživanjima mikroregije Dubingiai (1. –15. st.)*.

D. Jeller u radu *XML: extensible markup language - an introduction to the use of the XML metalanguage with the TEI and CEI schemas* opisuje razloge i načine uporabe metajezika XML u digitalnoj humanistici na primjeru korištenja shema TEI (Text Encoding Initiative) i CEI (Charters Encoding Initiative) u bazi podataka Monasterium – virtualnom arhivu srednjovjekovnih isprava i povelja.

The web of data for archival materials – semantic web and linked open data G. Dunsirea donosi osnovne koncepte RDF-a (Resource Description Framework) kao podloge za povezane podatke u semantičkom *webu* te prikazuje način njihova korištenja za predstavljanje arhivskih modela i podataka kao tripleta povezanih podataka s ciljem omogućavanja interoperabilnosti metapodataka knjižnične i drugih zajednica. Arhivistički entitet „stvaratelja“ (osobe, obitelji i korporativna tijela) zanimljiv je globalnoj zajednici informacijskih stručnjaka zbog mogućnosti povezivanje lokalnih i globalnih metapodataka, a i drugi temeljni arhivistički koncepti poput zbirke, konteksta i provenijencije koji su u cijelosti primjenjivi na semantički *web* nisu još dovoljno razvijeni, pa autor uključivanje arhiva u to okruženje vidi kao veliku stručnu korist. Nastavljajući se na temu M. Willer u radu *Library and archival name authority data – the possibilities for functional interoperability* istražuje konceptualni model podataka knjižnične zajednice i međunarodnu arhivističku normu ISAAR(CPF) za opis autoriziranih podataka za imena s ciljem rekonstrukcije njihova međusobna utjecaja tijekom njihova razvoja u razdoblju od 1996. do 2009., a koji bi mogao imati posljedice na funkcionalnu interoperabilnost podataka dviju zajednica. U radu se koristi

analitička analiza radnih dokumenata dviju IFLA-inih radnih grupa, čiji se rezultati uspoređuju s objavljenim dokumentima knjižnične i arhivističke zajednice, zaključujući da je komunikacija između knjižnične i arhivističke zajednice bila plodnija na razini prepoznavanja razlika o kojima se mora voditi računa pri izgradnji usluga temeljenih na funkcionalnoj interoperabilnosti knjižničnih i arhivističkih autoriziranih podataka, negoli na razini prepoznavanja istih elemenata podataka ili prihvaćanja pojedinih elemenata od druge zajednice.

R. Parnica u radu *Collaborative and crowdsourcing archives – Parallel archive (PA) as a case study at the Open Society Archives* obrađuje problem suradnje i sudjelovanja korisnika u arhivskom okruženju kroz fenomen participativnih/suradničkih arhiva, odnosno virtualnih arhiva (uglavnom digitalnih baza podataka ili zbirki) utemeljenih na tzv. *crowdsourcingu*. Autor *crowdsourcing* ne smatra samo arhivskom metodom, nego i širim društvenim angažmanom pa objašnjava konceptualni okvir, temeljne pojmove i definicije te opisuje suvremene projekte koji koriste *crowdsourcing*, s naglaskom na Paralelnom arhivu (PA) koji je pokrenuo Arhiv Otvorenog društva (OSA). Temom povezivanja korisnika i gradiva bavi se i rad G. Pavelina *Archival institutions, outreach, media and public relations: a case study of the State Archive of Zadar*, u kojem autor na primjeru zadarskog arhiva istražuje komunikacijske kanale arhiva prema korisnicima. Zaključujući iz perspektive modernog poimanja arhiva kao suvremenih informacijskih ustanova da je potrebno pomaknuti fokus sa njihove uloge čuvara na aktivniju promociju arhiva, istraživanje korisnika te podizanje razine svijesti u arhivima u javnosti, autor naglašava da arhivisti moraju uz stručna znanja razvijati i razne dodatne tehničke, komunikacijske i druge vještine i znanja kako bi u suvremenom okruženju mogli odgovoriti na korisnička i društvena očekivanja.

Zbornik kao cjelina pruža jedinstveni doprinos arhivističkoj literaturi u Hrvatskoj s obzirom na mali broj izdanja posvećenih suvremenim trendovima i konceptima u arhivistici i s njom povezanim informacijskim i pomoćnim povijesnim znanostima te stoga može biti od interesa ne samo studentima s područja informacijskih, povijesnih i društvenih znanosti, nego i arhivistima, djelatnicima u pismohranama, stručnjacima koji rade u baštinskim i informacijskim ustanovama kao i drugim stručnjacima iz područja društvenih znanosti. Teme prikazane u zborniku: arhivske teorije i modeli, digitalizacija i zaštita digitalne baštine, odnos arhiva i memorije, korištenje gradiva za povijesna istraživanja, arhivske usluge, povijesni razvoj i koncepti arhiva i dr. studentima pružaju zanimljiv uvod u arhivistiku i arhivsku djelatnost, mladim stručnjacima prikazuju suvremene koncepte, trendove i projekte, a starijima poimanja i promišljanja i primjenu tradicionalnih koncepata i načela u suvremenom okruženju.

Vlatka Lemić